

Matti Semi vas

Kirjallinen kysymys tuomioistuinmaksujen vaikutuksesta ihmisten oikeusturvaan

Eduskunnan puhemiehelle

Juha Sipilän hallitus nosti merkittävästi tuomioistuinmaksuja, ja korotukset tulivat voimaan 1.1.2016. Korotukset olivat huomattavia kaikissa tuomioistuimissa Suomessa. Maksujen merkittävää korottamista perusteltiin sillä, että ne saadaan lähemmäksi asioiden käsittelyn omakustannusarvoa. Muutoksella tavoiteltiin paitsi tuomioistuintulojen lisääntymistä myös maksujen ohjausvaikutuksen tehostumista. Epäselvää kuitenkin on, miten ohjausvaikutus määritellään ja kehen se kohdistuu. Tärkeintä onkin miettiä, miten maksujen korotus ja maksullisuuden laajentaminen ovat vaikuttaneet ihmisten oikeusturvaan. Vaikka kaikkein vähävaraisimmat voivat vapautua maksuista, ihmisen taloudellinen tilanne vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka korkea kynnys asioita on viedä eteenpäin. Korotusten lisäksi aikaisemmin ilmaiseksi käsiteltyjä asioita muuttui maksullisiksi.

Uusimmat korotukset tuomioistuinmaksulaissa säädettyihin maksuihin tehtiin tämän vuoden alussa voimaan tulleilla oikeusministeriön asetuksilla. Esimerkiksi lähestymiskieltoasiassa maksu on nyt 260 euroa, kun se aiemmin oli maksuton. Maksua ei peritä, jos lähestymiskielto määrätään tai hakija on oikeutettu oikeusapuun taloudellisista syistä. Voidaan kuitenkin aiheellisesti kysyä, nouseeko kynnys hakea lähestymiskieltoa liian suureksi. Vuonna 2019 hakemusten määrä oli enää 60 prosenttia siitä, mitä se oli ennen maksukäytännön muuttamista. Ensi- ja turvakotien liitto katsoo, että hakemusmaksu vaikeuttaa oleellisesti avun hakemista. Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International on todennut, että lähestymiskielloilla ehkäistään vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia.

Maksuja korotettiin asiasta ja tuomioistuimesta riippuen 50—500 euroa, mutta esimerkiksi markkinaoikeudessa korotukset olivat vieläkin kovempia. Kun tuomioistuinmaksujen merkittävää korottamista käsiteltiin vuonna 2015, lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden oikeudenkäyntimaksu saattaa olla erityisesti pk-yrityksille suhteellisen korkea joissakin tapauksissa. Vuonna 2020 maksu on yrityksille 2 050 euroa. Ennen kuin uusi tuomioistuinmaksulaki tuli voimaan vuonna 2016, maksu oli 244 euroa.

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on

Kirjallinen kysymys KK 347/2020 vp

turvattu muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Tuomioistuinten tulokertymien kasvattaminen ei voi mennä perusteluissa ihmisten oikeusturvan varmistamisen edelle. Korkeita maksuja ei voi myöskään perustella ohjausvaikutuksella, jos ohjausvaikutus tosiasiallisesti kohdistuu yksipuolisesti pienituloisiin.

Oikeudenkäyntien ylipitkien kestojen lisäksi niiden hinta on merkittävä kotimainen perusoikeusongelma ja pahimmillaan este kansalaisen oikeudelle hakea ja saada oikeutta. Hallitus on hallitusohjelmassa sitoutunut puuttumaan näihin ongelmiin pyrkimällä alentamaan oikeudenkäyntien kustannuksia, selvittämällä oikeudenkäyntikulujen määräytymisperusteita kuluriskin alentamiseksi, selvittämällä oikeusavun tulorajojen nostamista ja keskituloisten oikeusapua sekä selvittämällä oikeusturvavakuutusten sääntelyä. Myös tuomioistuinmaksut voivat käytännössä muodostua esteeksi oikeuden hakemiselle.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten taataan, että ihmisillä on yhdenvertaiset oikeudet taloudellisesta tilanteestaan riippumatta viedä asioitaan eteenpäin tuomioistuimissa ja

miten arvioidaan vuonna 2016 voimaan tulleiden tuomioistuinten maksukorotusten ja maksujen laajentamisen vaikutukset ihmisten oikeusturvaan?

Helsingissä 29.4.2020

Matti Semi vas